

Nr 180

Utlåtande i anledning av väckta motioner om höjning av statsbidraget till inbyggda företagsskolor och enskilda företagsskolor.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg m. fl.* (I: 122) och den andra inom andra kammaren av herr *Jacobsson i Sala m. fl.* (II: 139), har hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning om ökat statsbidrag till inbyggda företagsskolor och enskilda företagsskolor.

Beträffande motiveringen för det i motionerna gjorda yrkandet torde få hänvisas till motionen I: 122.

Över motionerna har statsutskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från överstyrelsen för yrkesutbildning, arbetsmarknadsstyrelsen och statskontoret.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har i sitt yttrande anfört bland annat följande.

Med uttrycket inbyggda företagsskolor torde motionärerna avse vad som brukar benämnas inbyggda verkstadsskolor. Dessa liksom företagsskolorna har särskilt under senare år ökat mycket kraftigt i antal, en utveckling som överstyrelsen hälsar med stor tillfredsställelse och finner enbart glädjande. Att emellertid i alltför stor utsträckning bygga yrkesundervisningen på dessa skolformer är dock inte genomförbart. Som ett komplement till de vanliga kommunala yrkesskolorna spelar de emellertid utan all tvekan en mycket stor och betydelsefull roll. Kärnan inom yrkesutbildningen måste dock de vanliga kommunala yrkesskolorna vara. Överstyrelsen vill för att belysa detta endast erinra om vikten av att under tider med avtagande efterfrågan på arbetskraft kunna låta de kommunala yrkesskolornas verksamhet växa.

För att erhålla garantier för att utbildningen vid de inbyggda skolorna och företagsskolorna erhåller tillräcklig kvalitet och mångsidighet är det nödvändigt med en noggrann inspektion och kontroll av dessa. Motionärerna föreslår i detta avseende att särskilda yrkesskolinspektörer anställas vid länskolnämnderna, vilka envar inom sitt län skall utföra den nödvändiga övervakningen. Den inspektionsverksamhet det här är fråga om måste utföras av specialutbildade, fackkunniga personer. De måste vara specialutbildade för visst yrkesområde eller högst ett fåtal närliggande yrken. Till följd härav måste de få ett arbetsområde, som är väsentligt större än det som motsvarar en länskolnämnds. På grund härav bör de vara anställda hos överstyrelsen och i regel ha hela landet till inspektionsområde.

I motionerna lämnas en uppgift om att driftkostnaderna per elev och läsår enligt tillgänglig statistik som regel skulle vara lägre vid företags-skolorna än vid de kommunala yrkesskolorna och de centrala verkstads-skolorna. Överstyrelsen för yrkesutbildning känner för sin del inte till något om existensen av sådan statistik. I varje fall torde det såvitt överstyrelsen har sig bekant inte finnas någon statistik härom, som är så genomarbetad, att man med någon större grad av säkerhet kan uttala sig i denna fråga. I fråga om en företagsskola är det ofta en bokföringsfråga vilka utgifter, som blir hänförliga till kostnader för skolan. Att göra en jämförelse med kostnaderna för centrala verkstadsskolor är helt missvisande; dessa skolor är avsedda för landsbygdens ungdom och företagsskolor kan aldrig ersätta dem. Vidare kan nämnas att de centrala verkstadsskolorna alla är internatskolor.

I propositionen till innevarande års riksdag angående utformningen av den obligatoriska skolan m. m. har frågan om yrkesutbildningens principiella uppläggning, inriktning och innehåll för framtiden varit uppe till behandling. Departementschefen uttalade härvid att han i förevarande sammanhang inte var beredd ta upp hela problemkomplexet till en så genomgripande och radikal behandling, som det syntes fordra. Departementschefen uttalade vidare att han framdeles skulle återkomma till detta viktiga utredningsspörsmål. De frågor, som motionärerna tagit upp och det förslag till utredning, som de framlagt, kommer självfallet att behandlas i det sammanhang, som nyss nämnts. Med hänsyn härtill anser sig överstyrelsen inte kunna tillstyrka bifall till motionerna.

Arbetsmarknadsstyrelsen har anfört bland annat följande.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i olika sammanhang framhållit vikten av att yrkesutbildad arbetskraft ställes till näringslivets förfogande i ökad omfattning. De inbyggda företagsskolorna och enskilda företagsskolorna utgör en viktig del av den totala yrkesutbildningen.

Enligt uppgifter lämnade av överstyrelsen för yrkesutbildning undergick läsåret 1960/61 omkring 10 000 elever utbildning vid de inbyggda skolorna och företagsskolorna i landet. Förutom att ifrågavarande skolor kan ge ungdom och andra nyanställda en grundläggande yrkesutbildning kan de även fånga upp och ge yrkesutbildning till de vid företagen redan anställda som saknar yrkesutbildning, men som utgör en stor begåvningsreserv som måste utnyttjas för mera kvalificerade arbetsuppgifter.

Förändringarna i produktionsbetingelserna kräver att företagen iakttar följsamhet till utvecklingen. Det bör därför vara angeläget vid en produktionsomläggning att i görligaste mån erbjuda utrationaliserad arbetskraft sysselsättningsmöjligheter vid en ny produktionsenhet inom företaget. En rationellt driven företagutbildning öppnar vid en sådan situation möjligheter till att omskola lämplig personal för de nya arbetsuppgifter som företaget kan ha behov av.

Styrelsen kan i allt väsentligt instämma i vad motionärerna framhållit och får med hänvisning till vad ovan anförts tillstyrka den föreslagna utredningen.

Statskontoret har i huvudsak anfört följande.

Enligt de erfarenheter statskontoret vunnit i samband med en inom ämbetsverket pågående utredning berörande yrkesskoleväsendet torde

elevtillströmningen till yrkesskolorna vara mycket varierande olika avdelningar emellan. Medan antalet sökande till vissa avdelningar ofta vida överstiger antalet tillgängliga platser, kan samtidigt rekryteringssvårigheter ha uppkommit beträffande andra avdelningar.

I fråga om behovet av ytterligare utbildningsresurser på yrkesskoleområdet saknas över huvud taget verkligt tillförlitliga prognoser. Erinras må enellertid, att antalet ungdomar i de för yrkesutbildning mest aktuella åldrarna, 15—17-åringar, beräknats minska från 388 000 år 1961 till 311 000 år 1971 (SOU 1959: 8, s. 184). En kännbar konkurrens om ungdomarna torde även kunna väntas från de nya fackskolornas sida. På grund härav är det vanskligt att bedöma i vilken utsträckning stimulerande åtgärder kan vara påkallade för att öka industriens och näringslivets intresse att inom företagens ram åtaga sig yrkesundervisning av skiftande slag.

Ehuru statskontoret icke helt kan dela motionärernas uppfattning om det kritiska läget på förevarande område, anser dock ämbetsverket, att det vore i och för sig önskvärt om en växande andel av den totala yrkesskoleutbildningen kunde övertagas av företagen själva. En sådan utveckling synes böra understödjas ej minst med hänsyn till den ovan påtalade ovissheten om framtiden och till den av motionärerna berörda möjligheten för företagen att relativt smidigt anpassa utbildningsvolymen till det faktiska utbildningsbehovet.

Det av motionärerna aktualiserade mera begränsade spörsmålet om rätta avvägningen av statsbidraget till utbildningsverksamheten inom industrin och hantverket förtjänar att tagas under övervägande. I samband härmed torde även böra undersökas, vilka åtgärder som eljest böra vidtagas för att inom den privata sektorn av yrkesutbildningsväsendet nå en effektiv och ändamålsenlig utbildning, likvärdig med den i kommunal regi bedrivna.

Utskottet. Den i motionerna I: 122 och II: 139 behandlade frågan om de inbyggda verkstadsskolornas och de enskilda företagsskolornas ställning i statsbidragshänseende synes enligt utskottets mening böra närmare utredas.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att särskilda utskottet vid sin behandling av propositionen nr 54 till årets riksdag angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. också hade att ta ställning till yrkanden i motionerna I: 585 och II: 718 samt I: 602 och II: 729 om att en yrkesskolberedning snarast borde tillsättas. Särskilda utskottet framhöll därvid (utl. nr 1, s. 169), att motionerna finge i avsevärd utsträckning anses i förevarande avseende besvarade av departementschefens meddelade avsikt att i anslutning till 1960 års riksdags uttalande i ämnet och då därvid angivna förutsättningar föreläge återkomma till detta viktiga spörsmål. Särskilda utskottet underströk för sin del att, med hänsyn till den organisation av högstadiet utskottet i annat sammanhang tillstyrkt, behovet av en översyn av sambandet mellan grundskola och yrkesskola starkt vuxit och att en utredning borde ske så fort som möjligt, dvs. sedan 1955 års sakkunniga för yrkesskolans centrala ledning slutfört sitt arbete och Kungl. Maj:t tagit ställning härtill.

Då sålunda en allsidig utredning om yrkesskolväsendet kan förväntas

komma till stånd, förutsätter statsutskottet — som vill understryka angelägenheten av att ifrågavarande utredning snarast igångsättes — att också de i motionerna I: 122 och II: 139 berörda frågorna därvid kommer att uppmärksammas. Med hänsyn härtill synes nämnda motioner icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att motionerna I: 122 och II: 139 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 november 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÅNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 182.

Reservation

av herr *Söderberg*.